

1.5 Аудиторська оцінка фінансового стану підприємства

Оцінка фінансового стану являється невід'ємною складовою процесу управління підприємством. Основними напрямками практичної реалізації є виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та розроблення економічної стратегії розвитку підприємства.

Аудит фінансового стану – це особлива сфера контролю та одна з форм управління фінансами. Проведення даного аналізу надає можливість виявити сильні та слабкі сторони господарчої діяльності підприємства для прийняття найбільш раціонального управлінського рішення.

В умовах ринкових відносин, що динамічно розвиваються, роль сучасного аудиту в прийнятті оптимальних управлінських рішень безперервно зростає, що, в свою чергу, вимагає від аудиторської спільноти постійного вдосконалення і наукового обґрунтування методології і організації проведення аудиторської перевірки.

Проблеми аудиторської оцінки фінансового стану підприємства були предметом дослідження багатьох вчених, таких як: Р.А. Алборов, З.Л. Бандура, Л.С. Вейкрут, І.В. Данильчук, М.Н. Крейнін, Д.С. Моляков, М.Ф. Огійчук, Н.О. Русак, В.Я. Савченко, Е. Хелферт, А.Д. Шерemet та інші.

У кризових умовах розвитку економіки зростає актуальність питань, пов'язаних з вибором та уніфікацією системи прийомів, методів та показників оцінки фінансового стану підприємства, оскільки саме правильний їх вибір, послідовність та методика розрахунків дозволить розробити ефективний механізм для всебічної та якісної оцінки фінансової діяльності підприємства.

Питання теоретичних та методичних засад діагностики фінансового стану вітчизняних підприємств знайшли своє відображення у працях: Л.Д. Білика, Ф.Ф. Бутинця, А.І. Даниленка, К.В. Ізмайлова, Є.В. Мниха, В.О. Подольської, Н.В. Тарасенка, М.Г. Чумаченка та інших.

Під фінансовим станом підприємства розуміють рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для ведення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Для характеристики даного поняття у економічній літературі досить часто застосовують наступні критерії: фінансова стійкість підприємства; платоспроможність; кредитоспроможність; прибутковість роботи підприємства; оптимальність з точки зору економічного становища підприємства розподілу прибутку, що залишається в його розпорядженні після сплати податків і обов'язкових відрахувань; раціональне розміщення основних і оборотних коштів; наявність власних фінансових ресурсів не нижче мінімального

необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; ліквідність балансу⁴⁹.

Аудит фінансового стану передбачає оцінку облікової та іншої економічної інформації через вивчення реально існуючих зв'язків та взаємозв'язків між показниками.

Метою аудиту фінансового стану суб'єкта господарювання, що перевіряється є:

- визначення суті та змісту ділової активності;
- виявлення зон можливих навмисних помилок у звітності;
- оцінка фінансово-господарських перспектив клієнта, його функціонування в майбутньому;
- оцінка стану бізнесу.

Перед безпосереднім проведенням перевірки та аналізу фінансового стану підприємства аудитор повинен визначити мету та завдання аналізу, а потім розробити детальну програму:

- вибір методу аналізу, оптимального для досягнення поставлених завдань та цілей;
- визначення інформаційної бази аналізу;
- встановлення критерію для прийняття рішення у разі виявлення незвичайних коливань.

Особливе значення у роботі аудитора має читання та аналіз балансу, оскільки використання інформації, отриманої за результатами аналізу, дає можливість прийняти обґрунтовані управлінські рішення, оцінити динаміку та перспективи зміни прибутку підприємства, ресурси підприємства, а також ефективність їх використання⁵⁰.

Для аудитора, який проводить зовнішній аудит, досить важливо дослідити роль, яку відіграє в організації внутрішній аудит, чи охоплює він фінансову систему.

У сучасних умовах господарювання впровадження внутрішнього аудиту є позитивним сигналом для потенційних інвесторів і кредиторів та підвищує інвестиційну привабливість підприємства.

Вибір ефективних методів і технологій внутрішнього аудиту визначається цілями і видами діяльності підприємства, навколишнім середовищем і відповідним набором властивих ризиків.

Внутрішній аудит є особливою формою контролю та тісно пов'язаний із внутрішніми проблемами підприємства. Головною метою внутрішнього аудиту є пошук шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства, а завданням – перевірка звітності підрозділів і всієї організації в цілому.

Наявність ефективного внутрішнього аудиту сьогодні є невід'ємною складовою успішного розвитку суб'єкта господарювання в умовах постійних змін зовнішнього середовища та ускладнення процесів управління. При

---

⁴⁹ Непочатенко О.О., Мельничук Н.Ю. Фінанси підприємств. : навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2013 – 504 с.

⁵⁰ Давидов Г.М. Аудит: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 511с. – (Вища освіта XXI століття).

належній організації внутрішній аудит сприяє підвищенню відповідальності керівників суб'єкта господарювання та значною мірою є інформаційною базою для зовнішнього аудиту.

Ефективний внутрішній аудит може знизити обсяг планування та витрати компанії на зовнішній незалежний аудит⁵¹.

Завданнями аудиту фінансового стану підприємства є:

- виявлення змін показників, які характеризують фінансовий стан підприємства;
- визначення факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства;
- оцінка кількісних та якісних змін фінансового стану підприємства;
- оцінка фінансового становища підприємства на певну дату;
- визначення тенденцій змін фінансового стану підприємства.

Варто зазначити, що завдання аудиту фінансового стану суб'єкта господарювання можуть змінюватися залежно від зацікавленості різних груп користувачів тим чи іншим аналітичним матеріалом. Користувачів інформації про фінансовий стан підприємства можна поділити на дві групи: внутрішніх (керівництво, управлінський персонал, служба внутрішнього аудиту тощо) та зовнішніх (банки і кредитори, інвестори, податкові органи, постачальники та інші).

Для того, щоб забезпечити виконання даних завдань, аудитору необхідно здійснити аналіз фінансового стану підприємства, головною метою якого є своєчасне виявлення й усунення недоліків у фінансовій діяльності і пошук резервів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності.

Проведення незалежної аудиторської оцінки про фінансовий стан дозволить користувачам:

- упевнитися у правдивості інформації про фінансовий стан;
- проаналізувати показники фінансового стану та прийняти заходи щодо їх поліпшення;
- проконтролювати правильність ведення бухгалтерського обліку та відповідності показників фінансової звітності;
- уникнути фальсифікації документів фінансової звітності та шахрайства з боку працівників;
- встановити відповідність діяльності підприємства і ведення бухгалтерського обліку чинному законодавству⁵².

Джерелами інформації для проведення аудиту фінансового стану підприємства є фінансова звітність. Крім фінансової звітності використовується інша інформація, яка доступна тільки персоналу підприємства, зокрема,

---

⁵¹ Йовенко І. Проведення внутрішнього аудиту на підприємстві: важливі аспекти / І. Йовенко // Аудитор України. – 2015. – № 4. – С. 30–35.

⁵² Вдовенко Л.О. Роль аудиторської перевірки в оцінці фінансового стану підприємств / Л.О. Вдовенко, О.І. Спорши // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1, Т. 2. – С. 41-47.

планово-нормативна (фінансовий план, нормативи), конструкторсько-технологічна інформація, а також позаоблікова інформація (маркетингові дослідження, інструкції, експертна інформація та ін.)⁵³.

Аудит фінансового стану підприємства доречно проводити за певними групами економічних показників, які дають уявлення про загальну оцінку фінансового стану підприємства, рівень прибутковості його діяльності, платоспроможності, ліквідності, фінансової незалежності, ділової активності тощо (залежно від цілей аналізу). При цьому застосовують наступні методи: аналіз за допомогою коефіцієнтів; аналіз на підставі результатів попередніх періодів; аналіз на підставі даних галузевих показників. Аудитор на підприємстві при оцінці фінансового стану повинен оцінити також і грошові потоки підприємства.

Метою планування і контролю потоку коштів підприємства є:

- виявлення необхідних підприємству коштів (власних та залучених);
- визначення власних грошових коштів, у тому числі вільних;
- порівняння фактичного потоку грошей і планового;
- залучення коштів на кращих умовах;
- оптимальне розміщення вільних грошей;
- прогнозування наслідків і прийняття дій, які б їх попереджували;
- аналіз і оптимізація структури і термінів надходжень⁵⁴.

У випадках, якщо в результаті аналізу встановлюють незвичайні відхилення, потрібно детально їх дослідити, опитати персонал підприємства про причини, розглянути необхідність проведення додаткових процедур (інвентаризації, зустрічні перевірки документів, арифметичні перерахунки та інші).

Аналітичні процедури, які використовуються при загальному фінансовому огляді, повинні допомогти аудитору зробити висновок про відповідність фінансової інформації фактичному стану справ на підприємстві, а також для підтвердження висновків, зроблених у процесі аудиту по окремих елементах фінансової інформації.

Вибіркове обстеження, тобто проведення самостійних аудиторських процедур, здійснюють для одержання в достатньому обсязі аудиторських свідчень (доказів), на підставі яких складається аудиторський висновок про достовірність фінансової звітності. Цей етап є найбільш відповідальним і істотним. Тому тут потрібно чітко визначити об'єкти перевірок, обсяги аудиторської вибірки, джерела інформації, прийоми та методи аудиторських процедур, про що буде йтися далі.

У світовій практиці широко використовують нормативні значення,

---

⁵³ Сахно Л.А. Аудит фінансового стану підприємства / Л.А. Сахно, С.А. Йолшин // Молодіжний економічний дайджест [Електронний ресурс] : наук. електр. журн. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Наук. студентське т-во ; редкол.: О.І. Олексюк (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ, 2015. – № 4. – С. 99–103.

⁵⁴ Шевчук О.Д. Аудиторська оцінка фінансового стану підприємства / О.Д. Шевчук, К.С. Чорномаз // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету (економічні науки). – 2012. – № 1 (56), Т. 4. – С. 55-60.

визначені на основі чималої багаторічної практики аналізу діяльності підприємства. На жаль, сьогодні в Україні звернутися до аналогічної практики немає можливості. З іншого боку, використовувати для оцінки в умовах України (умовах нерозвиненого вітчизняного фондового ринку, поширення «тіньового» сектору) набір індикаторних показників, що використовуються за кордоном, неможливо через те, що вони відображають зовсім інше середовище господарювання.

Тому доцільно порівнювати фінансові показники, що характеризують діяльність підприємства, не з нормативними значеннями, а з:

- середніми значеннями аналогічних показників, розрахованими для сукупності підприємств кожної галузі, які виробляють основну частку її продукції;
- середніми значеннями таких показників, визначеними в цілому по всьому обсягу випуску відповідної галузі;
- значеннями показників, рекомендованих у працях українських дослідників, які відповідають вимогам безпечного функціонування;
- показниками діяльності найкращих підприємств⁵⁵.

Аналізуючи вище наведені методи, які використовуються для оцінки фінансового стану підприємства, ми бачимо, що існує велика кількість різноманітних методик, проте жодна з них не адаптована до сучасної економічної ситуації в Україні.

Проблема удосконалення наявних та розробки нових методик аналізу потребує подальшого дослідження у зв'язку з постійною зміною умов функціонування вітчизняних підприємств. Вони дадуть змогу отримати реальну інформацію про фінансове становище підприємства, про вплив факторів оточуючого економічного середовища, дозволять найбільш повно оцінити характер використання ресурсів підприємства, забезпечити зовнішніх і внутрішніх користувачів об'єктивною і повною інформацією для прийняття тактичних і стратегічних рішень.

Упорядкування, створення нормативних засад, систематизація розроблених і діючих методик оцінки фінансового стану підприємств зумовить можливість прийняття вискоєфективних управлінських рішень щодо фінансової діяльності та розробки стратегічних напрямків розвитку підприємств⁵⁶.

Керівництво підприємства при складанні своєї фінансової звітності зобов'язане враховувати економічні інтереси зацікавлених осіб, тому повинне надати їм у відповідності з інформаційними запитами звітні показники у такому вигляді, який достатній для контролю за збереженням та нарощуванням

---

⁵⁵ Сахно Л.А. Аудит фінансового стану підприємства / Л.А. Сахно, С.А. Йолшин // Молодіжний економічний дайджест [Електронний ресурс] : наук. електр. журн. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Наук. студентське т-во ; редкол.: О.І. Олексюк (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ, 2015. – № 4. – С. 99–103.

⁵⁶ Сарапіна А.О. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення / А.О. Сарапіна // Науковий вісник Херсонського університету. – Херсон, 2013. – Вип. 1. – С. 96–99.

капіталу підприємства. Забезпечення прозорості, а головне – корисності інформації, що надається у фінансовій звітності, пов'язане з підтвердженням заяви керівництва про те, що підприємство, як юридично дієздатна особа, зберігає спроможність до ділової активності. Це означає, що у фінансовій звітності повинні бути наведені докази того, що у підприємства немає намірів призупинити діяльність, а тому для третіх осіб немає підстав для занепокоєння з приводу потенційно можливого невиконання прийнятих на себе зобов'язань.

Принцип безперервності діяльності – один із основоположних принципів підготовки фінансової звітності відповідно до МСБО 1 «Подання фінансових звітів».

На сьогодні принцип безперервності діяльності висувається на перший план. Дане припущення дозволяє надійно та ефективно розрахувати фінансовий результат і відмовитися від спроб переоцінити об'єкти обліку. Із принципу витікає, що якщо підприємство існує вічно, немає сенсу переоцінювати його активи. І навпаки, якщо підприємство ліквідується, то його майно повинно бути оцінене за ринковою вартістю. Якщо ж фірма продається цілком, то немає сенсу складати ліквідаційний баланс, адже від зміни господаря фірма не стала іншою. Змінюючи власника, підприємство зберігає систему обліку, а сплачену різницю між обліковою вартістю майнового комплексу та ціною за нього (гудвіл) повинно відобразити на окремому рахунку. Звернемо увагу, що саме застосування принципу безперервності діяльності сприяє реалізації інших принципів бухгалтерського обліку.

Отже, застосування концепції безперервності надає впевненості інвесторам щодо продовження підприємницької діяльності підприємства для досягнення заздалегідь визначеної мети, а також дозволяє розрахувати вартість компанії у будь-який момент часу.

Втім, на сьогодні існує проблема розкриття інформації щодо безперервності діяльності у корпоративній звітності підприємства, оскільки вітчизняне облікове нормативно-правове поле не містить відповідних норм, а міжнародне знаходиться у стані розробки. Отже, подальші наукові дослідження слід спрямувати на розробку дієвого механізму застосування принципу безперервності діяльності, враховуючи потреби постіндустріального суспільства⁵⁷.

Огляд фінансової інформації здійснюють на завершальній стадії аудиту по всіх зібраних фактах і матеріалах аудиторських обстежень. Всеохоплюючий огляд дає можливість визначити, виходячи з принципу суттєвості, чи складена фінансова звітність відповідно до чинного порядку, чи відповідає вона фактичному стану справ на підприємстві, чи розкриті всі питання у звітності належним чином, чи відповідає фінансова звітність вимогам закону та іншим нормативним актам. Висновки, зроблені на основі багатьох тестів, пов'язаних з вивченням звітності, дозволяють сформулювати аудиторський висновок.

---

⁵⁷ Озеран А.В. Принцип безперервності діяльності – індикатор оцінки вартості підприємства / А.В. Озеран // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 2 (23). – С. 234-242.

Аудиторський висновок має містити відомості про достовірність або недостовірність даних фінансової звітності підприємства, дотримання ним правил ведення бухгалтерського фінансового обліку, економічну оцінку його ліквідності, платоспроможності, дохідності тощо⁵⁸.

Аналіз практики аудиту фінансової звітності в Україні засвідчує формальний підхід до цієї досить важливої справи, який не підвищує якості звітної інформації, а навпаки, штовхає керівництво підприємств, яке заручається позитивними висновками аудиторів на викривлення показників фінансової звітності. Не кожен керівник чи бухгалтер повною мірою розуміє, для чого потрібен аудит на його підприємстві. Аудитори не зобов'язані вишукувати помилки та шахрайство, не мають наміру звинуватити керівництво у їх допущенні. Вони мають висловити думку про достовірність фінансової звітності, і в ході перевірки вказати на недоліки, усунення яких надасть керівництву впевненості щодо майбутньої податкової перевірки.

Тому, аудит фінансового стану – це не просто перевірка, а процес збирання незалежним аудитором достовірної інформації про об'єкт дослідження, в такому випадку – про фінансовий стан підприємства, з метою оцінки його відповідності визначеним критеріям і надання компетентного висновку зацікавленим користувачам.

Сьогодні аудит фінансової звітності не обмежується виявленням недоліків у системі обліку та фінансовій звітності клієнта за минулий рік чи декілька років. Від аудитора очікують також оцінки подій, які відбуваються після дати складання останнього балансу, висловлення думки про можливість безперервного функціонування підприємства, яке перевіряється протягом найближчого перспективного періоду, аналізу прогнозних фінансових показників⁵⁹.

На сьогоднішній день фінансовий стан є визначальним чинником конкурентоспроможності й сталого розвитку підприємства та найважливішою характеристикою функціонування фірми в ринкових умовах. Дослідження фінансового стану підприємства дозволяє визначити рівень його конкурентоспроможності і місце підприємства в економічному середовищі.

Однією з найважливіших складових процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємства є комплексна оцінка фінансового стану. У процесі аналізу фінансового стану підприємства слід докладно проаналізувати обіговість усього майна підприємства, обігових коштів, їх окремих видів.

Тільки за допомогою систематичної комплексної оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання можна забезпечити оптимальний напрям

---

⁵⁸ Сахно Л.А. Аудит фінансового стану підприємства / Л.А. Сахно, С.А. Йолшин // Молодіжний економічний дайджест [Електронний ресурс] : наук. електр. журн. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана», Наук. студентське т-во ; редкол.: О.І. Олексюк (голова) [та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ, 2015. – № 4. – С. 99–103.

⁵⁹ Вдовенко Л.О. Роль аудиторської перевірки в оцінці фінансового стану підприємств / Л.О. Вдовенко, О.І. Спорши // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 1, Т. 2. – С. 41-47.

розвитку та запобігання в його діяльності кризи.